

De Stemming 2024

Onderzoek in opdracht van VRT en De Standaard

Deel 1

Stefaan Walgrave (UA)

Jonas Lefevere (UA)

Structuur rapport

- De uitgebreide vragenlijst bevatte vragen over uiteenlopende thema's
- In dit rapport gaan we in op:

0. Methode

1. Attitudes over politiek en beleid
2. Sociaal-economische percepties en attitudes
3. Politieke kennis
4. Links-rechts-plaatsing
5. Beleidspreferenties
6. Belang van politieke thema's

7. Issue ownership

8. Cordon sanitaire

9. Partijen in de media
10. Populariteit politici
11. Kiesintenties ('de peiling')

12. Kiezersprofielen en stemmotieven

13. Belangrijkste/opvallende resultaten van DS2024

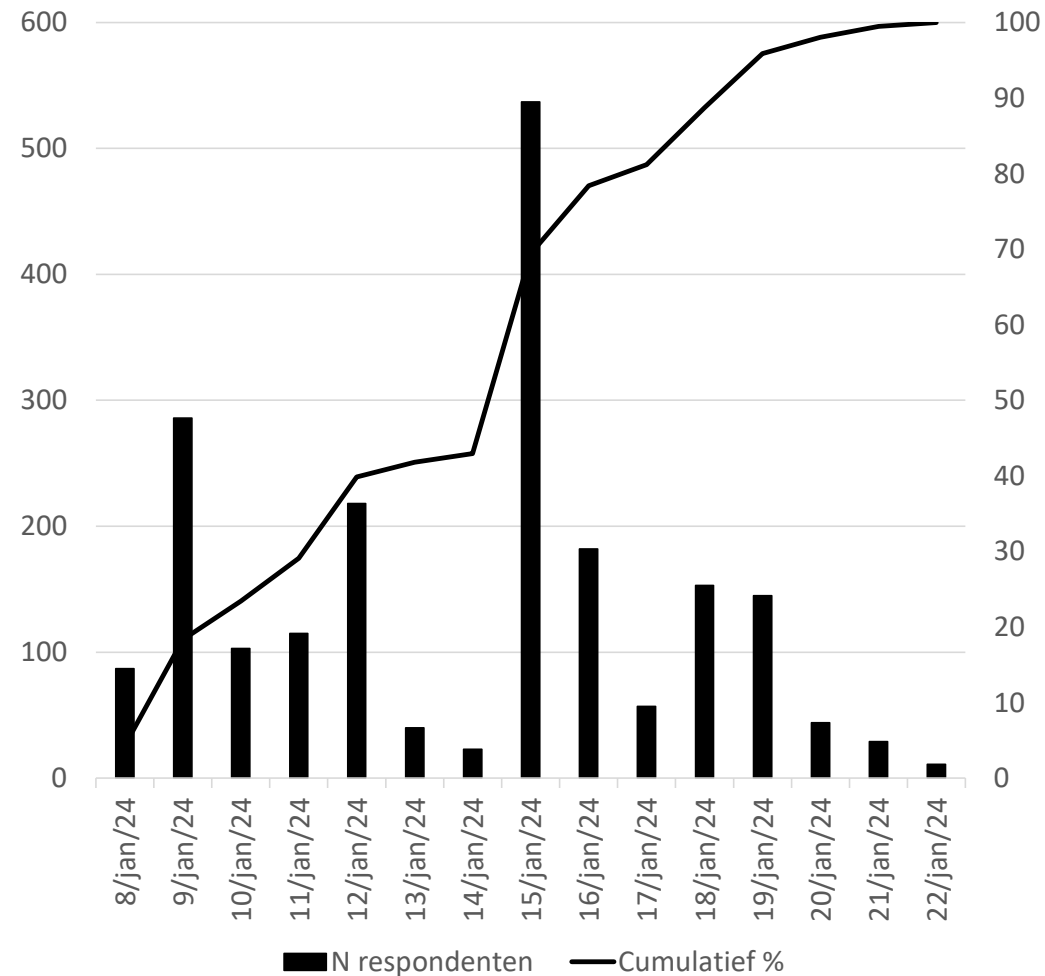
0. Methode

Onderzoeksopzet

- Cross-sectionele online bevraging bij nieuwe steekproef stemgerechtigde inwoners Vlaams gewest (N=2.029).
- Kantar stond in voor het rekruteren van respondenten, UA stond in voor ontwerp vragenlijst, kwaliteitscontrole van de data, cleaning van de data, analyse en rapportering. Beide partners volgden samen veldwerk op.
- Representativiteit
  - Geen totaal willekeurige (random) steekproef (onmogelijk online). Respondenten uit bestaand panel van Kantar (*Topix*) en andere panels (Profiles) werden aangeschreven met de vraag om deel te nemen.
  - Quota steekproef, waarbij beoogd wordt een steekproef te bekomen die gelijkaardig is aan de Vlaamse stemgerechtigde bevolking voor wat betreft leeftijd (vier categorieën), opleiding, geslacht, en provincie.
  - Responsgraad is niet te bepalen, want externe panels geven geen informatie over respons. Maar responsgraad zegt niet veel in vergelijking met willekeurige steekproef, want gerekruteerd uit panel – dus het gaat niet om een echte probabiliteitssteekproef.

Veldwerk (1)

- Veldwerk: 8 januari 2024 tot en met 22 januari (zie grafiek).
- Politieke context
  - Geen één politiek thema dat (op dat moment) de agenda domineerde—boerenprotesten waren nog niet begonnen.
  - Nieuwjaarsrecepties politieke partijen tijdens het veldwerk (bijvoorbeeld N-VA op 13/1, CD&V en PVDA op 14/1, Open VLD op 15/1, Vooruit en Vlaams Belang op 21/1), dus diverse initiatieven en voorstellen circuleerden.

Veldwerk (2)

- Kwaliteit antwoorden werd gemonitord op verschillende manieren:
  - Respondenten met invultijd van minder dan 5 minuten werden geweerd uit de steekproef.
  - Antwoorden van respondenten werden nagekeken op *straightlining* (in vragenbatterij telkens identiek antwoord geven of olopend/aflopend patroon).
  - Respondenten die nonsensicale antwoorden gaven op open vragen (belangrijkste probleem, door politicus vertegenwoordigd voelen) werden verwijderd.
  - Respondenten werden aan de hand van socio-demografische matching gecontroleerd op dubbele deelname: respondenten met identieke karakteristieken (leeftijd, opleiding, geslacht, woonplaats, gezinssamenstelling) + gelijkaardige open antwoorden, die meermaals de enquête invulden, werden slechts één keer weerhouden.

Steekproef (1)

- Steekproef bevraging: N=2.029 vulden volledige vragenlijst in, N=1.844 gebruikt in analyses wegens non-respons op vraag over stemgedrag 2019, die wordt gebruikt om te herwegen.
- Noteer dat we soms zullen vergelijken met de resultaten van De Stemming in 2020 (N=1.857), 2021 (N=1.908), 2022 (N=1,884) en 2023 (N=1,921), en dat we daarvoor dezelfde herweging gebruiken.

Steekproef (2)

- Onderstaande tabellen geven ruwe steekproefverdelingen weer, samen met het target voor de herweging.
- Voor de herweging op stemgedrag enkele belangrijke punten:
  - We berekenen het 'target' percentage voor partijen op het totaal aantal ingeschreven kiezers, niet alleen op het aantal geldige stemmen. We moeten immers ook een herwegingstarget hebben voor respondenten die aangaven dat ze in 2019 (1) niet zijn gaan stemmen (dus geen stembiljet indienen), (2) blanco/ongeldig hebben gestemd. Daardoor zijn de percentages sowieso al lager dan de (couranter) gerapporteerde percentages die partijen haalden ten opzichte van het aantal geldige stemmen.
  - We stellen de percentages ook bij om rekening te houden met nieuwe kiezers. Die definiëren we hier als respondenten die op het moment van bevraging 22 jaar of jonger waren: zij waren immers nog geen 18 jaar in 2019, en konden dus toen nog niet stemmen. Als herwegingstarget stellen we dit percentage in op 6,67% van de steekproef, gebaseerd op het aantal nieuwe kiezers (op basis van leeftijd), ten opzichte van het aantal inwoners van 18 jaar en ouder in het Vlaams Gewest (Statbel cijfers 2023).
- Net zoals bij alle vorige edities zijn de afwijkingen al bij al beperkt: de voornaamste ondervertegenwoordigde groep is 'niet gaan stemmen', voor de andere categorieën zijn de afwijkingen beperkt.

Geslacht en opleiding (N=2,029)	% in steekproef	% in bevolking
Vrouw, lager opgeleid	9.4%	10.2%
Vrouw, middelbaar	22.3%	21.6%
Vrouw, hoger opgeleid	20.0%	19.0%
Man, lager opgeleid	7.6%	9.2%
Man, middelbaar	22.8%	22.4%
Man, hoger opgeleid	17.8%	17.5%

Leeftijd (N=2,029)	% in steekproef	% in bevolking
18 tot 29	16.2%	16.9%
30 tot 44	24.2%	23.7%
45 tot 64	33.2%	33.5%
65 en ouder	26.4%	26.0%

Provincie (N=2,029)	% in steekproef	% in bevolking
Antwerpen	30.8%	27.9%
Limburg	13.5%	13.4%
Oost-Vlaanderen	21.5%	23.0%
Vlaams Brabant	14.1%	17.3%
West-Vlaanderen	20.2%	18.4%

Stemgedrag 2019 (N=1,844)	% in steekproef	% in bevolking
CD&V	9.2%	11.3%
Groen	6.7%	7.9%
N-VA	24.7%	20.3%
Open VLD	9.2%	10.8%
PVDA	6.0%	4.5%
sp.a / VOORUIT	11.4%	8.6%
Vlaams Belang	19.3%	14.9%
Andere	0.8%	1.6%
Blanco / ongeldig gestemd	3.8%	3.9%
Niet gaan stemmen	4.5%	9.6%
Ik was (nog) niet stemgerechtigd	4.6%	6.7%

Invultijd en weging

- Mediane invultijd van de vragenlijst was 17,3 minuten.
- In alle analyses gebruiken we een proportioneel gewicht (*iterative proportional fitting*) dat de verdeling van de steekproef corrigeert zodat de verdeling in de steekproef gelijk wordt gesteld aan de verdeling in de populatie voor wat betreft leeftijd, opleiding, geslacht, provincie en stemgedrag 2019.
- Het maximale gewicht is 2,9, voor kiezers die aangaven niet te zijn gaan stemmen in 2019, gevolgd door 2,4 (andere partij). Dit waren ook bij de vorige edities van De Stemming de meest ondervertegenwoordigde groepen. Deze groepen worden in de analyses vaak buiten beschouwing gelaten omdat de focus vaak ligt op de partij-electoraten van de 7 voornaamste partijen. Bij die electoraten ligt de hoogste wegingsfactor op 1.85.

Bijkomende achtergrondvariabelen

- Net zoals bij DS2023 meten we in DS2024 ook meer ‘harde’ achtergrondvariabelen om te kijken of ze een effect hebben hoe mensen over politiek denken en zich politiek gedragen (stemmen).
- Dus net zoals vorig jaar nemen we ook nu weer mee:
  1. Gezinsinkomen (voor DS2023 hadden we alleen ‘subjectief inkomen’).
  2. Woonplaats (verstedelijking).
  3. Buitenlandse achtergrond.

Inkomen

- Dit is een moeilijke variabele, alleen al omdat veel mensen weigeren hun inkomen te geven in enquêtes. Bovendien zegt een inkomen vaak niet zo veel, als je geen informatie hebt over de samenstelling van het huishouden.
- We gebruikten de vraag: *Kan u aangeven wat het gemiddelde netto maandinkomen van uw huishouden is, dus uit alle bronnen en na aftrek van belastingen en sociale premies/verplichte bijdragen?* Respondenten kregen dan 12 antwoordmogelijkheden waarvan de eerste 10 samenvallen met de bekende inkomensdecielen in ons land en nog twee extra categorieën voor het 95ste percentiel en het 99ste percentiel (de echt hoge inkomens). Het laagste deciel is 'minder dan €1.800' en het hoogste percentiel is 'meer dan €14,500'. Noteer dat deze vraag alleen gaat over het maandinkomen, niet over het eventuele *vermogen* van huishoudens.
- We vroegen ook naar het aantal personen in het huishouden, en meer specifiek naar het aantal volwassenen (+18) en het aantal kinderen (-18).
- Met die informatie kunnen we het zogenaamde 'gestandaardiseerde' inkomen berekenen. We gebruiken de CBS (Nederlands Centraal Bureau voor de Statistiek) equivalentiefactoren waarbij het totale inkomen gedeeld wordt door een factor die het aantal gezinsleden vat (met een verschillend gewicht van kinderen en volwassenen) ([link](#)). Die verdeling van gestandaardiseerde inkomens delen we dan op in drie grote groepen: de 25% met de laagste inkomens, de 50% met de middeninkomens, en de 25% met de hoogste inkomens.
- In de analyses maken we dus gebruik van een variabele die 'lage', 'gemiddelde', en 'hoge' inkomenskwartielen onderscheidt. De scheidingswaarden worden eenvoudigweg berekend op basis van de kwartielen: de respondenten met de laagste 25% standaardinkomens komen in categorie 1, de 50% met de middelste twee kwartielen komen in categorie 2, en de respondenten met de hoogste 25% standaardinkomens komen in categorie 3.

Woonplaats

- We vroegen aan respondenten om de postcode van hun hoofdverblijfplaats. Op basis daarvan bepalen we in welke van de zes clusters van gemeenten (zogenaamde 'Belfius typologie') de respondent woont ([link](#)).
- Er worden zes clusters onderscheiden: (1) Woongemeenten (2) Landelijke gemeenten (3) Gemeenten met concentratie van economische activiteit (4) Verstedelijkte gemeenten (5) Grote en regionale steden (6) Kustgemeenten.
- Waar relevant, splitsen we de resultaten uit naar de zes clusters om te kijken of de antwoorden systematisch variëren tussen clusters.

Buitenlandse achtergrond

- Om de buitenlandse achtergrond van respondenten te bepalen vroegen we “*Bent u, of (minstens) één van uw ouders, geboren in het buitenland?*”. Indien een respondent hier ‘ja’ op antwoordde, dan werden opvolgvragen gesteld om te bepalen in welk land de respondent en zijn/haar ouders geboren zijn.
- Van de 2.029 respondenten hadden 333 respondenten (16,4%) een buitenlandse achtergrond. Als we dit vergelijken met het aandeel in de populatie (inwoners van het Vlaams Gewest), zitten we in onze steekproef met een vergelijkbaar aantal voor 2022 (14,2% inwoners die zelf, of ouders hebben die, niet geboren zijn in België) ([link](#)).
- Waar relevant splitsen we de respondenten met buitenlandse achtergrond uit, om te kijken of de cijfers significant verschillen met respondenten die geen buitenlandse achtergrond hebben. Echter, de groep respondenten met een buitenlandse achtergrond is heterogeen: wanneer we kijken naar de meest voorkomende landen van oorsprong, zien we dat bijvoorbeeld 23,4% van deze respondenten een (deels) Nederlandse achtergrond heeft (zelf of (één van) de ouders), 10,5% een Marokkaanse, en 8,7% een Duitse. In totaal werden 71 verschillende landen van oorsprong genoemd, die dan nog vaak in verschillende combinaties voorkomen (bvb. Zelf in België geboren, één Nederlandse en één Duitse ouder). Elk van deze subgroepen apart analyseren, is onmogelijk, waardoor het moeilijk is eenduidige conclusies te trekken. Vandaar dat de meeste analyses in dit rapport het ‘effect’ van het hebben van een buitenlandse achtergrond *niet* meenemen; vaak hebben we het getest, maar het leverde meestal geen significant resultaat op.

Nieuwe kiezers

- De groep nieuwe kiezers is een heel interessante groep om te bestuderen: zij vormen immers een relatief grote groep kiezers waarover vaak relatief weinig is geweten.
- In dit onderzoek analyseren we deze groep niet apart, omwille van twee voorname redenen:
  - In tegenstelling tot de steekproef als geheel, waar we duidelijke socio-demografische en politieke herwegingsdoelen hebben, is dit veel minder het geval voor de groep nieuw kiezers. Met name voor politieke voorkeur is er grote onzekerheid: er is geen voorgaand stemgedrag om de distributie van de steekproef te corrigeren voor vertekening, wat zeker bij een niet-toevalssteekproef een risico met zich meebrengt.
  - Hoewel belangrijk, is de steekproefgrootte van het aantal nieuwe kiezers in onze steekproef beperkt: 141 respondenten hebben de leeftijd 18 tot 22. Uitgesplitst naar zeven partijen, zijn de betrouwbaarheidsintervallen dermate groot dat er, wat ons betreft, geen zinvolle conclusies aan kunnen worden verbonden.

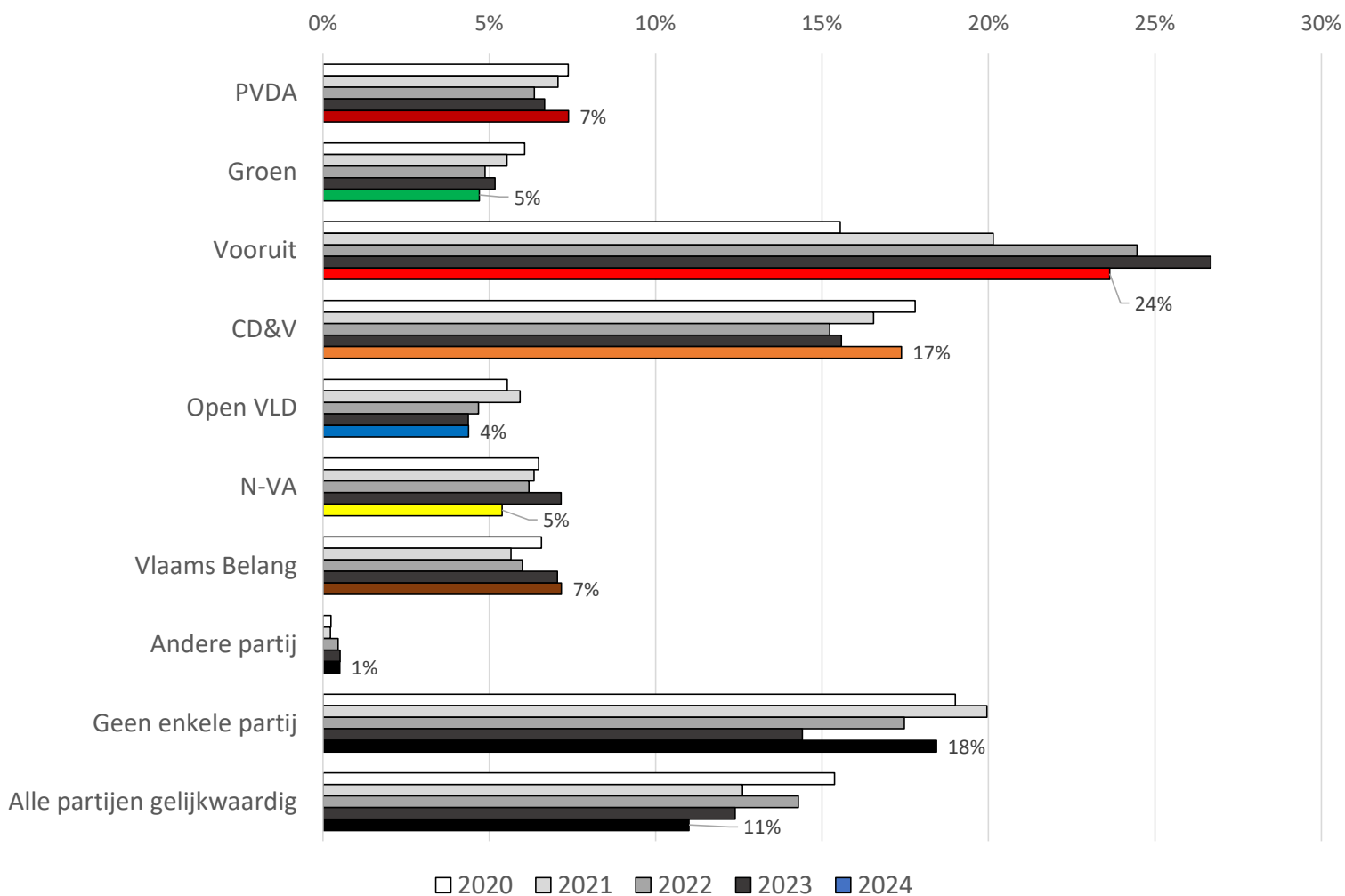
7. Issue ownership

Eigenaarschap van thema's

- *Partijen verschillen in de mate dat ze thema's belangrijk vinden. Welke van de Vlaamse partijen hecht volgens u het meeste belang aan het thema x?*
- *Issue ownership* is een belangrijke oorzaak van stemmen voor een partij. Als een kiezer een partij als de eigenaar beschouwt van een thema én dat thema belangrijk vindt, dan stijgt de kans sterk dat die kiezer op die partij stemt (zie verder in dit rapport, waar we stemgedrag verklaren).
- Partijen met een scherp themaprofiel trekken dus de themakiezers aan, partijen zonder themaprofiel trekken kiezers aan die niet bepaald om specifieke thema's geven.
- Internationaal onderzoek geeft aan dat thematisch stemmen doorheen de tijd aan belang heeft gewonnen, dat maakt dat een scherp issueprofiel steeds belangrijker wordt.
- We testen in DS2024 elf verschillende thema's, dezelfde als in 2022 en 2023.

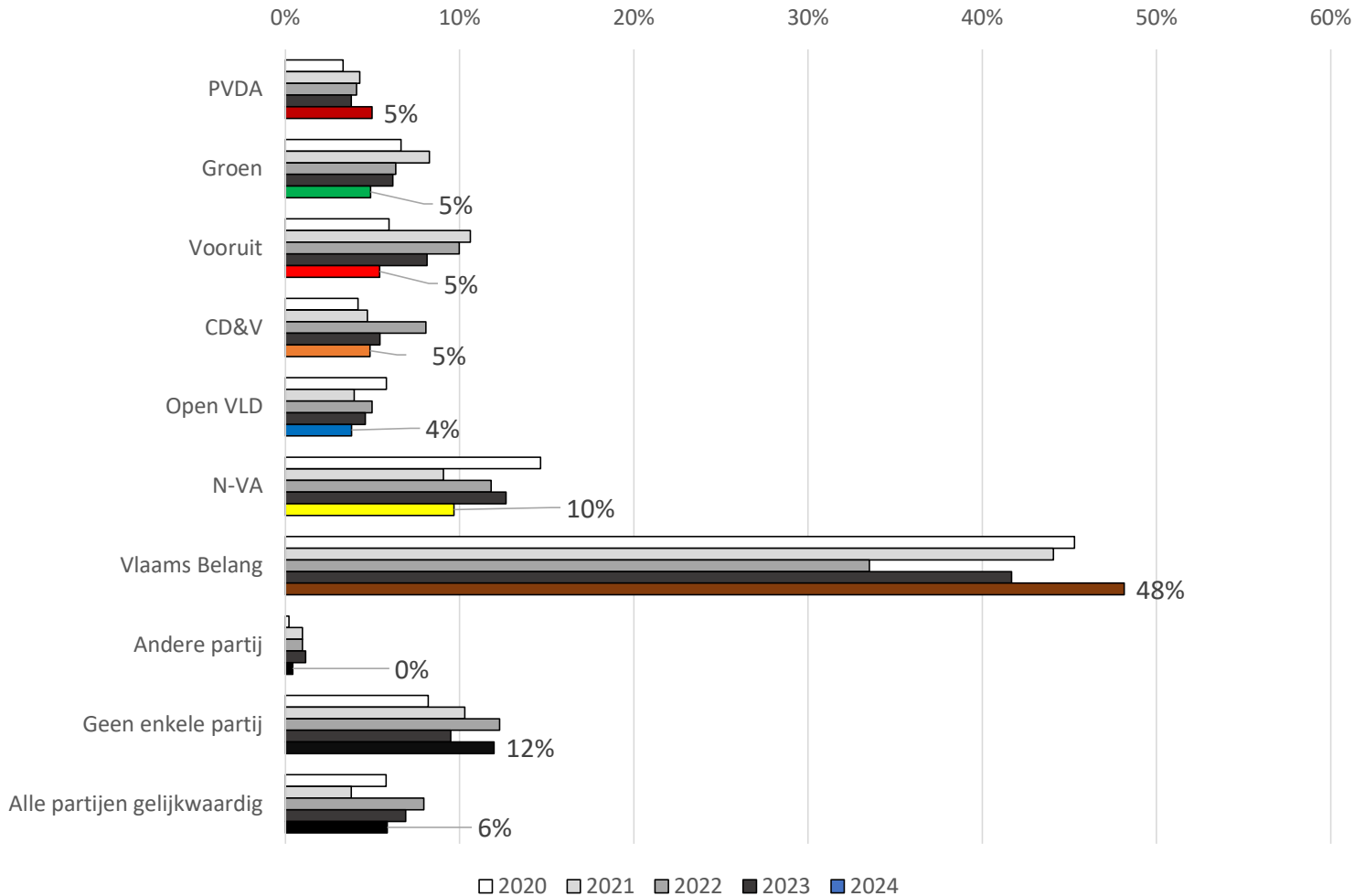

Gezondheidszorg

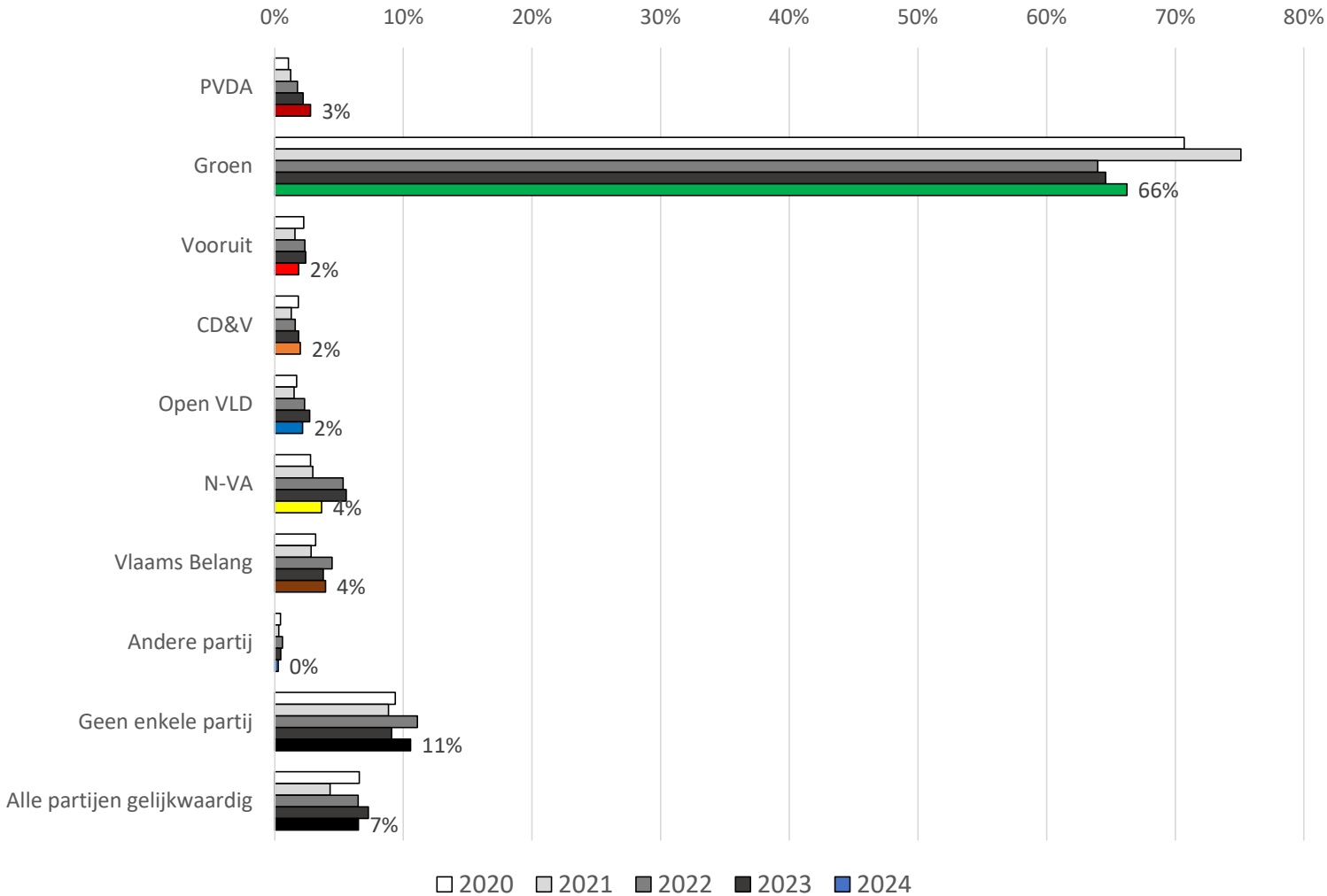
- Duidelijk Vandenbroucke-effect was er al in 2021, 2022 en 2023.
- Vooruit is nog steeds marktleider (24%), maar voorsprong is getaand (niet-significant weliswaar).
- CD&V biedt weerwerk tegen Vooruit, alle andere partijen op gelijkaardige hoogte (rond 5%)
- Geen enkele partij wint/verliest significant tegenover 2023.

Migratie

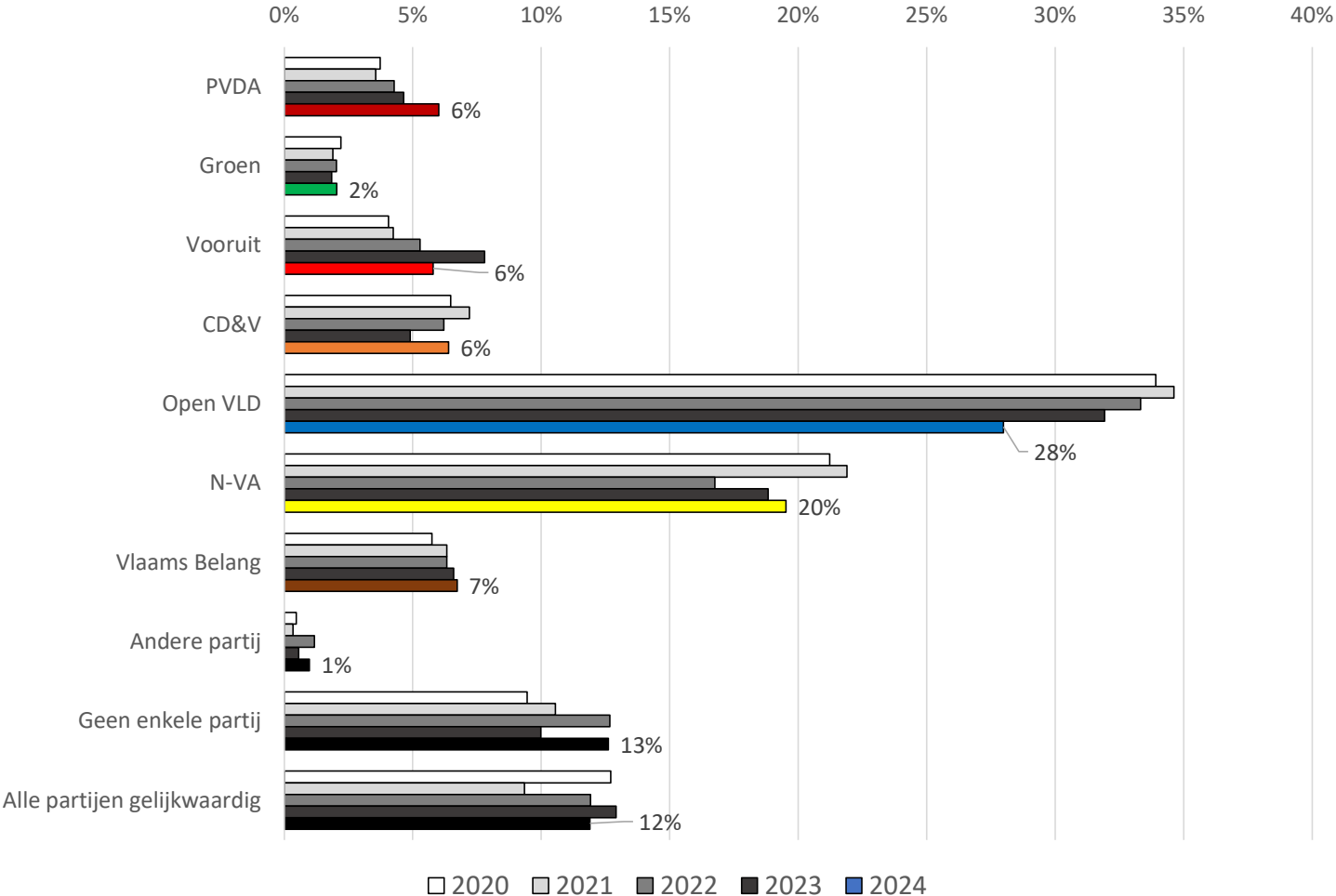
- Migratie is anno 2024 het belangrijkste thema, dus het eigenaarschap van dit thema heeft potentieel grote electorale gevolgen.
- Vlaams belang blijft onbedreigd eigenaar van migratie (48%), er is zelfs een significante *winst* tov. 2023 ($p=0,000$).
- N-VA is de challenger van Vlaams Belang op dit thema, op een *hele* grote afstand. Tussen 2023 en 2024 *verliest* N-VA significant van zijn standing op dit thema ($p=0,006$).
- Ook CD&V is interessant hier, omdat de partij de staatsecretaris van migratie levert. Dat levert niet veel issue ownership op, en ook geen stijging ervan.
- Verder daalt Vooruit, dat al laag scoorde, tussen 2023 en 2024 significant ($p=0,002$).

Klimaat

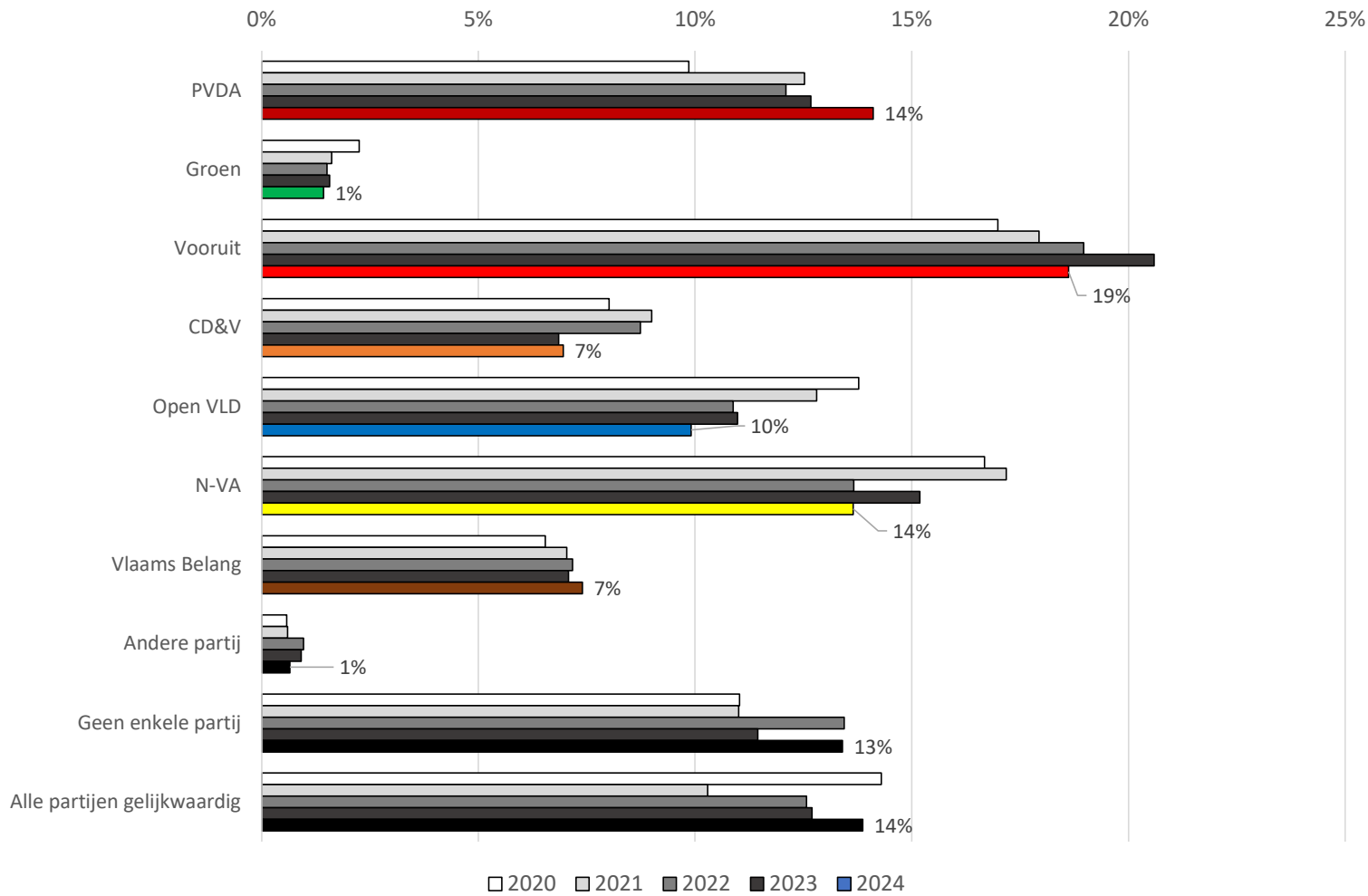
- Klimaat is hét voorbeeld van een ijzersterk issue ownership, voor Groen (66%).
- Geen enkele andere challenger komt maar in de buurt.
- Diep op de achtergrond verliest N-VA significant nog wat meer greep op klimaat ($p=0,004$).
- Noteer dat klimaat geen belangrijk thema is in 2024 (noch in de voorgaande jaren). Dus de electorale winst van het eigenaarschap er van moet niet te hoog worden ingeschat.

Economie

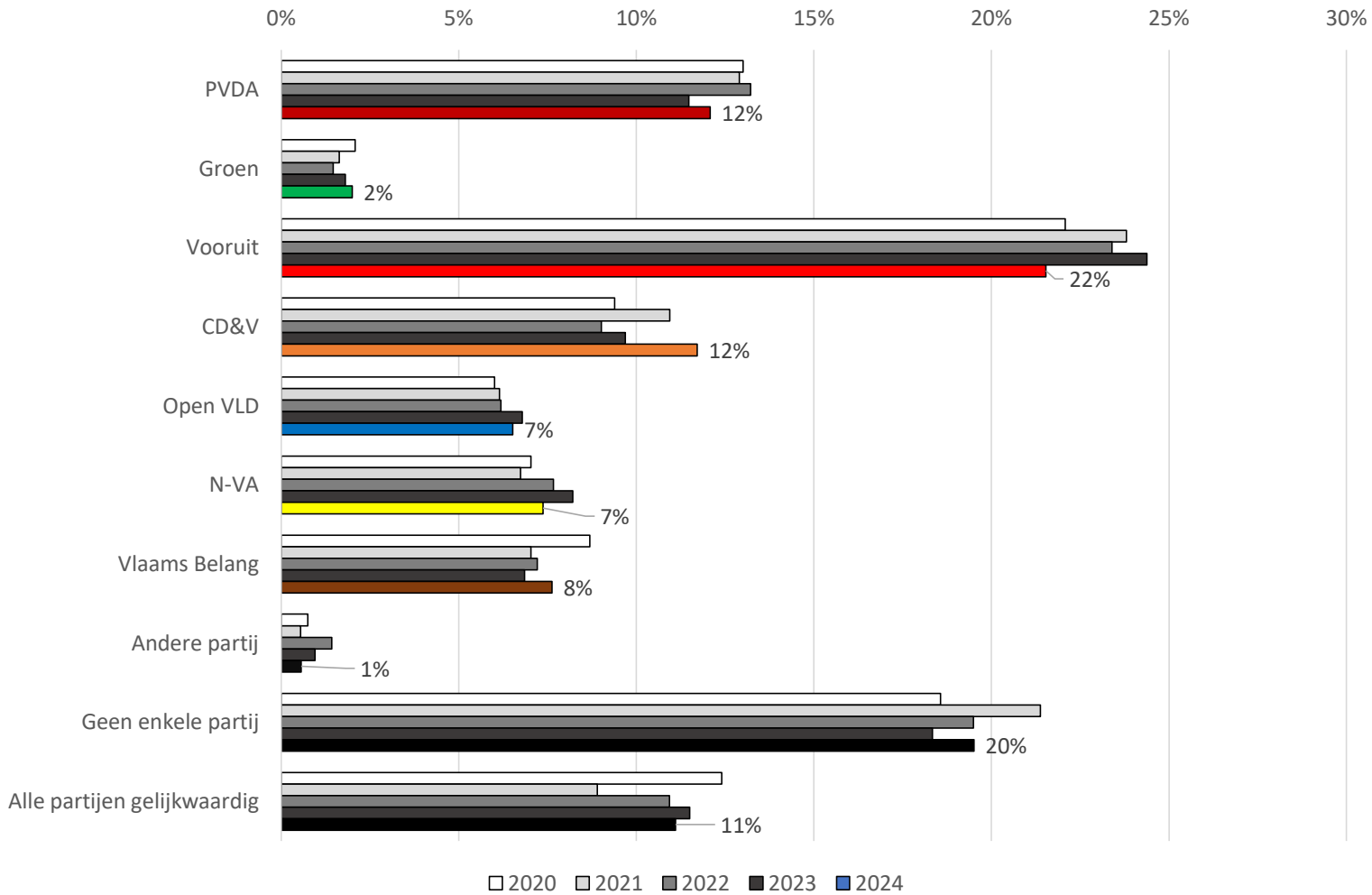
- Economie is een belangrijk thema waar mensen van wakker liggen, dat maakt het eigenaarschap er van relevant.
- Open Vld is eigenaar van economie (28%), N-VA is runner-up (20%). Beiden bewegen wat, maar niet significant.

Werkgelegenheid

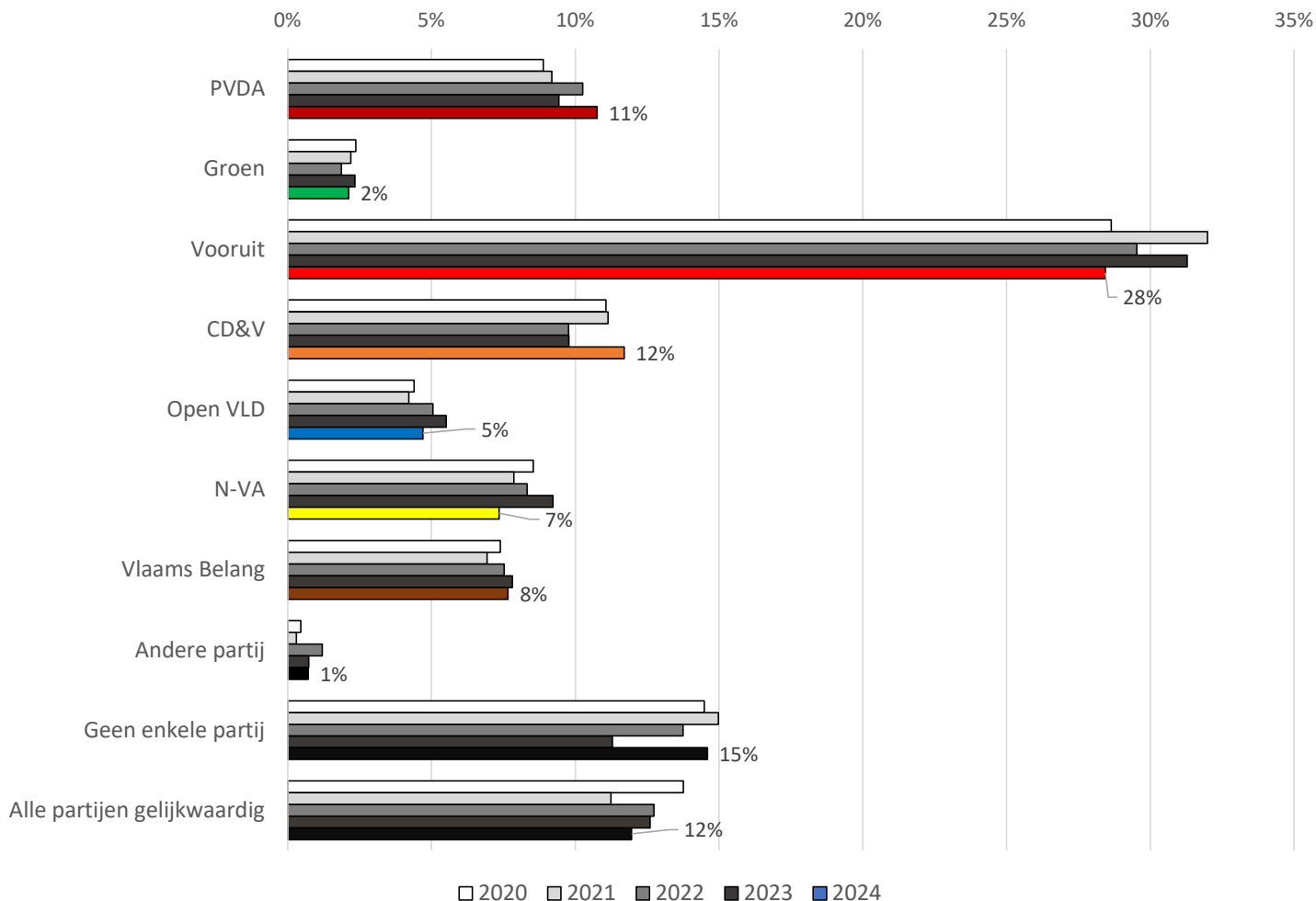
- Werkgelegenheid is veel meer gecontesteerd als thema, met een heel pak partijen die om eigenaarschap strijden
- In 2024 heeft Vooruit langzaam het laken naar zich toetrokken (19%).
- N-VA is de challenger op rechts (14%).
- Geen enkele wijziging tov. 2024 is significant.

Pensioenen

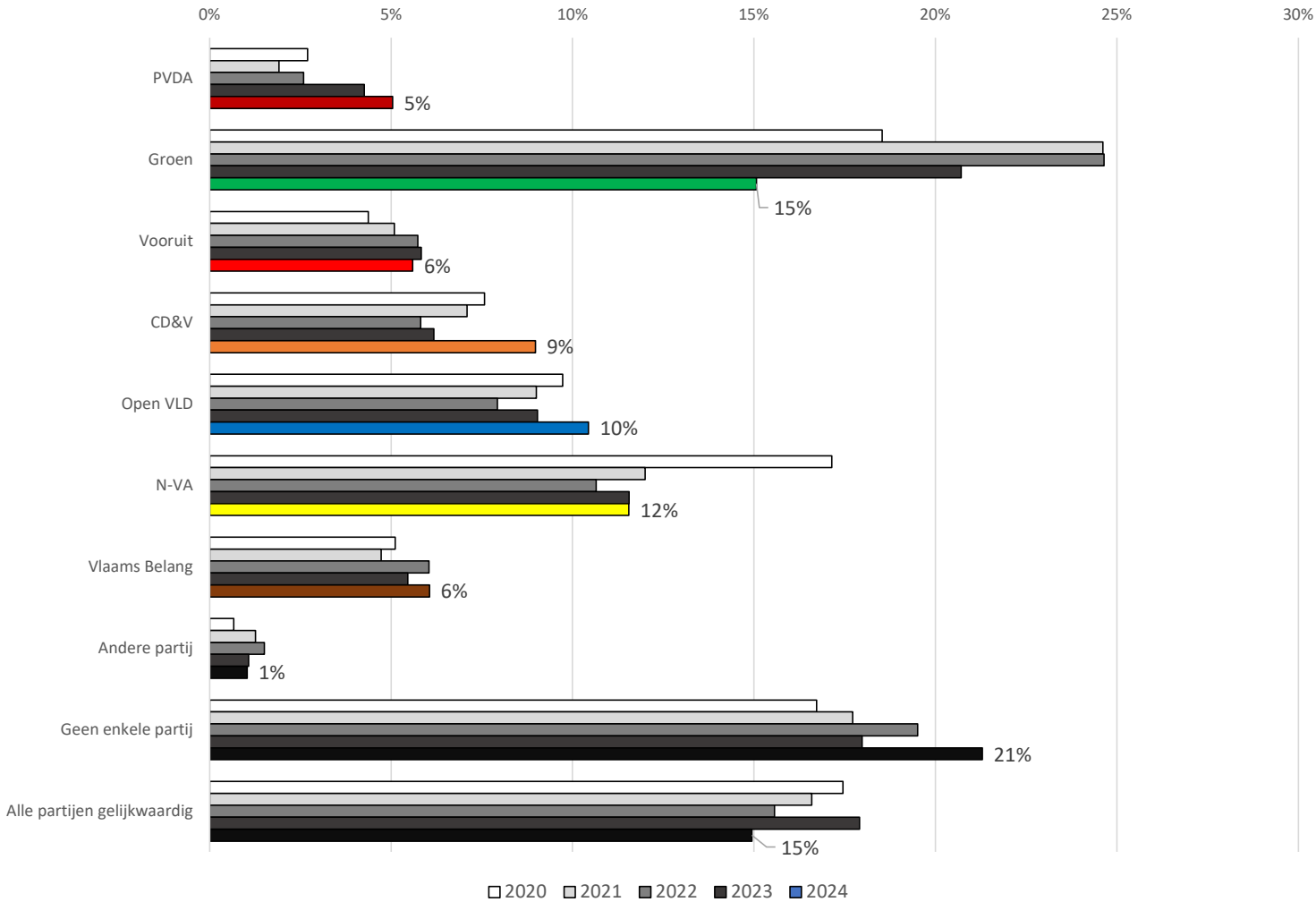
- Geen enkele significante wijziging, Vooruit blijft marktleider (22%).

Sociale zekerheid

- Geen enkele significante wijziging, Vooruit blijft issue owner (28%). Alle andere partijen op grote afstand.

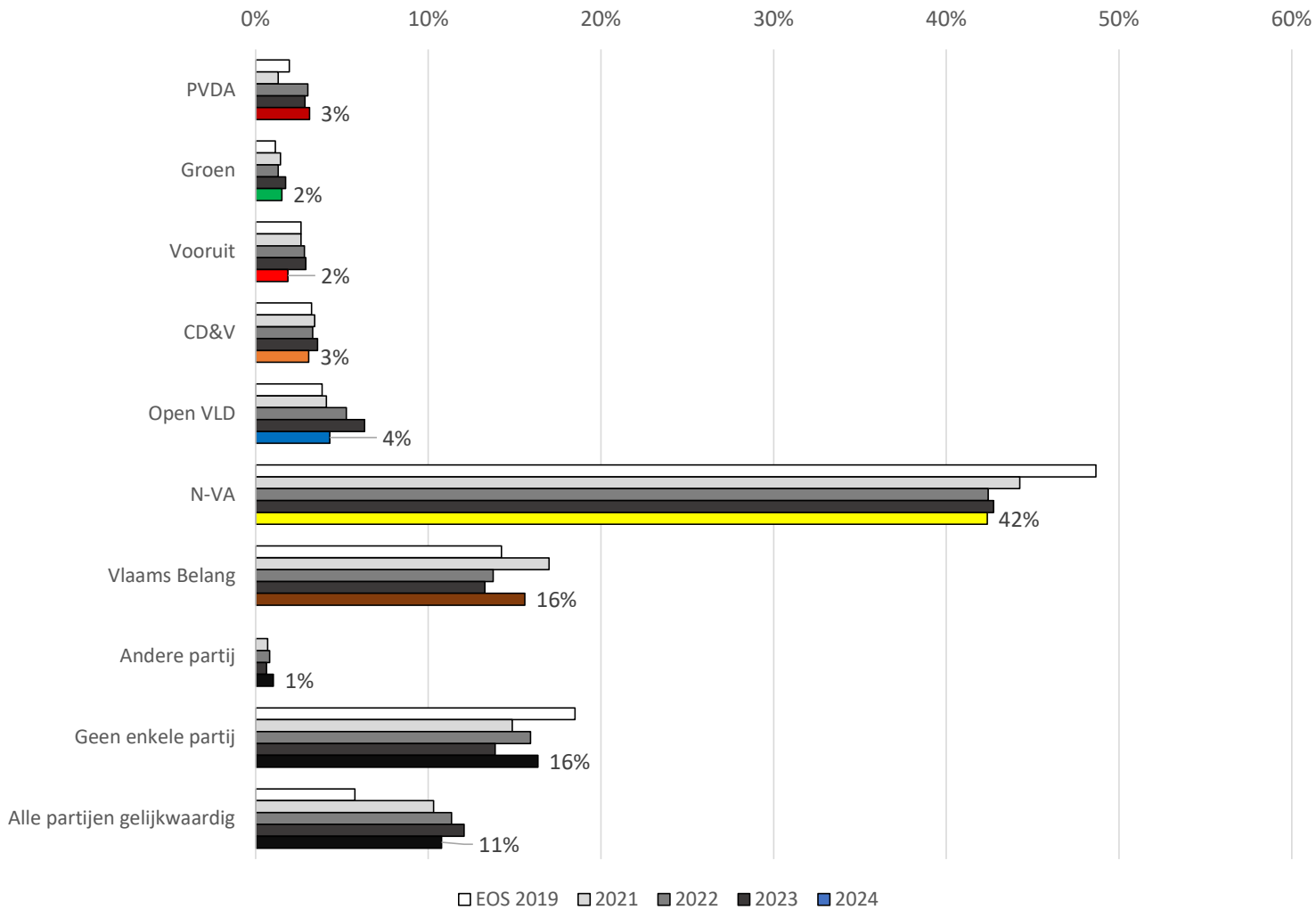
Mobiliteit

- Groen claimde in 2021 het ownership, en verliest daar nu opnieuw een stukje van, het verlies is significant ($p=0,000$). Ook al in 2023 was er verlies van Groen hier. Toch blijft de partij aan de kop van het peloton (15%), maar de voorsprong op N-VA is erg klein geworden (12%).
- CD&V gaat significant vooruit ($p=0,003$).
- Bij de andere partijen beweegt er weinig tussen 2023 en 2024.
- Opvallend: meer dan één op drie kiezers (21%+15%) wijst geen eigenaarschap toe. Dit is dus nog een potentieel wingewest, waarop partijen zich een reputatie kunnen uitbouwen. Anderzijds: mobiliteit is geen belangrijk thema, dus er veel kiezers mee werven is weinig waarschijnlijk.

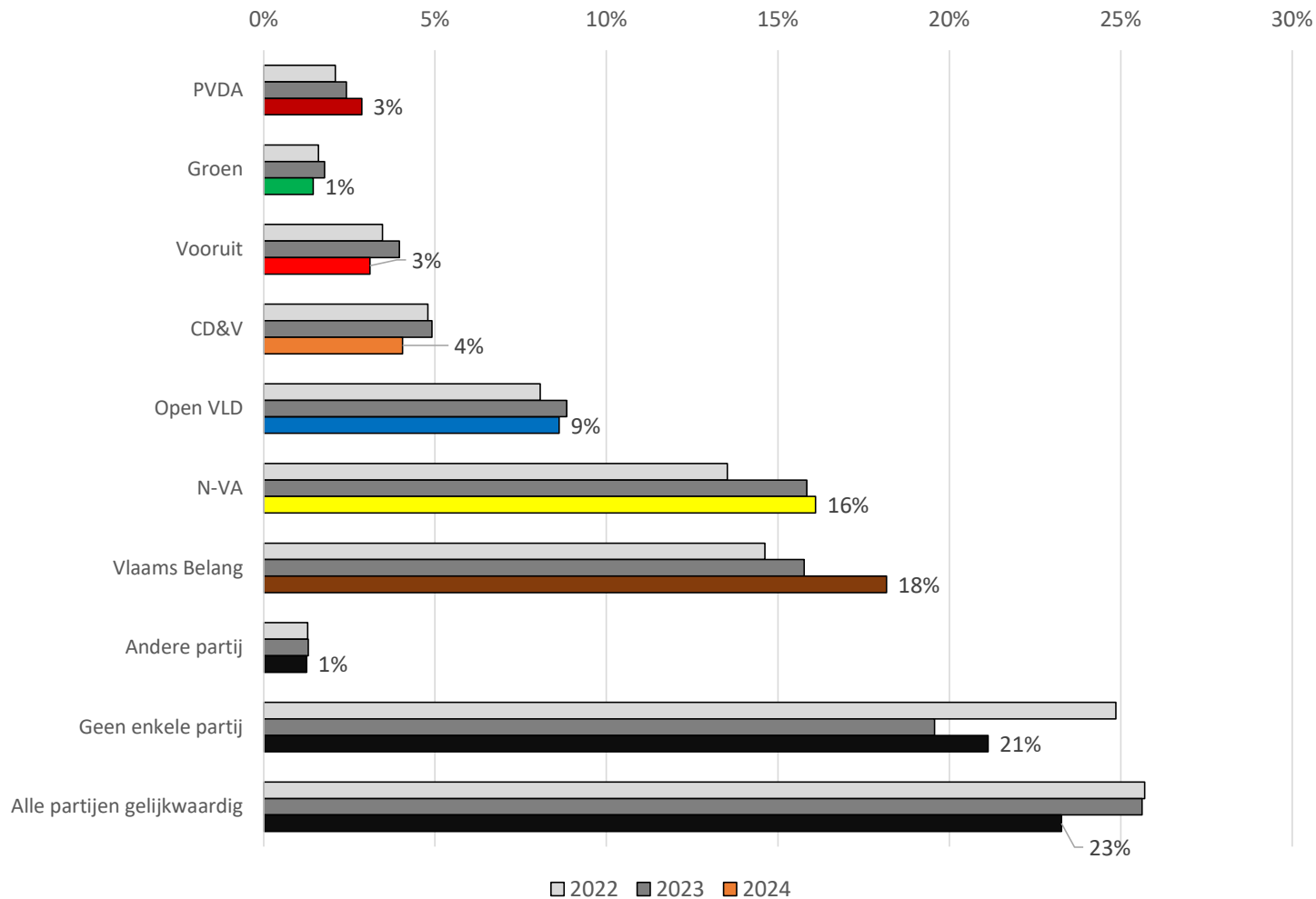

Staatshervorming

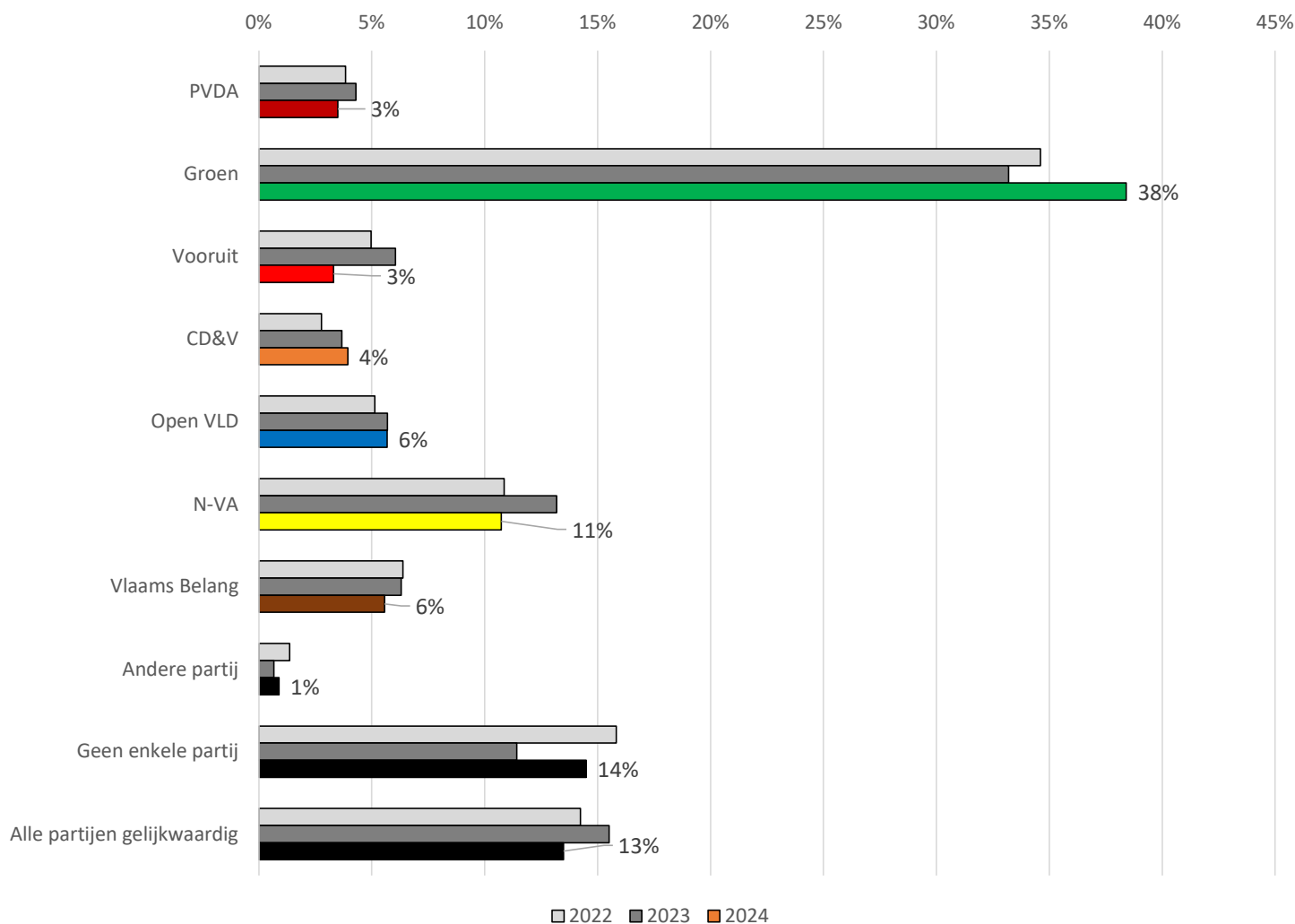
- N-VA onbedreigde eigenaar (42%), Vlaams belang is challenger maar komt niet in de buurt (16%).
- Geen enkele wijziging tussen 2023 en 2024 is statistisch significant.
- Gezien het weinige belang dat kiezers aan dit thema hechten, kan het electorale effect van eigenaarschap van dit thema als laag worden ingeschat.

Internationale veiligheid

- De grootste groepen kiezers associëren het thema met 'geen enkele partij' is of geven aan dat 'alle partijen gelijkwaardig zijn'. Er zijn dus veel mensen die helemaal geen eigenaarschap van dit thema zien.
- Wat toch merkwaardig blijft, is de zwakke score van de Open Vld (9%), dat was ook al in 2022 en 2023 zo. Met de zeer zichtbare en de als staatsman handelende premier De Croo zou de Open Vld hier een kanseliersbonus moeten hebben kunnen claimen, maar dat is niet het geval. Natuurlijk, doordat Open Vld weinig kiezers heeft, zijn er minder mensen die die partij aanduiden voor gelijk welke thema; want het is natuurlijk zo dat issue ownership tot stemgedrag leidt maar dat ook het omgekeerde het geval is.
- Het zijn de rechtse partijen N-VA (16%), federaal in de oppositie, en Vlaams Belang (18%), overal in de oppositie, die zich het meest hebben kunnen profileren. In cijfers passeert Vlaams Belang deze keer N-VA, maar de stijging van Vlaams Belang is niet significant.

Energie

- Groen is en blijft de onbetwiste eigenaar (38%), N-VA is de challenger (11%), maar op grote afstand. Groen versterkt verder zijn greep op energie tussen 2023 en 2024 significant ($p=0,000$).
- Oorzaken van Groen-ownership zijn wellicht meervoudig: (1) de bekende voorkeur van Groen om uit kernenergie te stappen (dat is één van kernpunten van de partij, historisch gezien), (2) het hebben van de verantwoordelijke minister voor energie in de federale regering (Tinne Van der Straeten)
- Noteer dat Groen het laatste jaar schijnbaar en paar serieuze toegevingen heeft moeten doen in het kernenergie dossier, maar dat heeft het eigenaarschap van de partij niet negatief beïnvloed.
- Er is nog één significante beweging tussen 2023 en 2024 en dat is de achteruitgang van Vooruit (het zal ook daar voor al heel laag).

Besluit thema-eigenaarschap

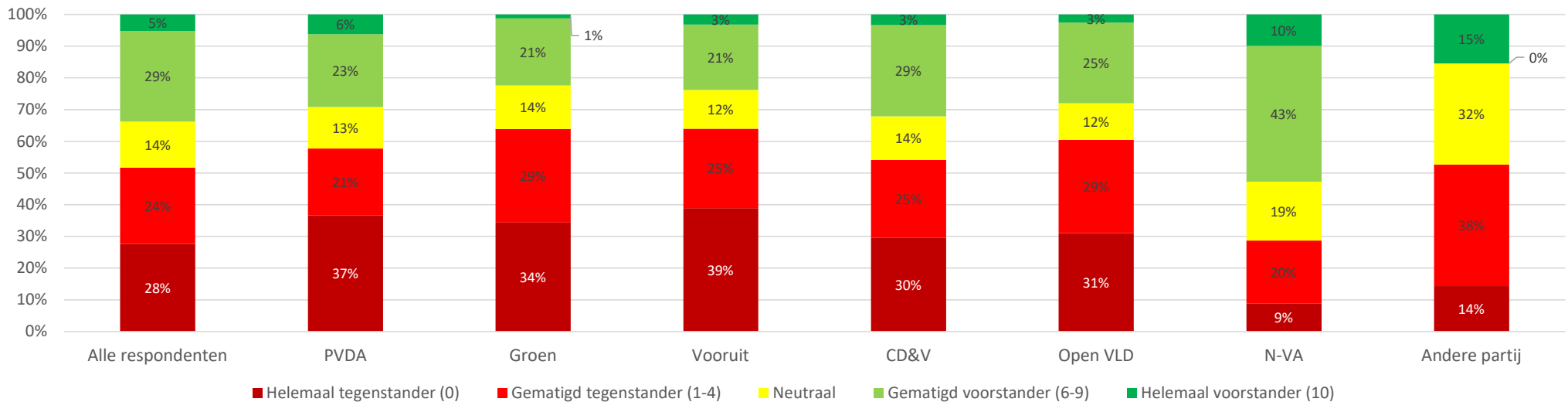
- Sommige thema's zijn in de perceptie van de kiezers stevig vastgeklonken aan partijen, en dat is stabiel; er zijn wijzigingen tussen 2023 en 2024, maar ze zijn beperkt.
- Geen enkele wijziging er van is significant, maar je ziet dat Vooruit op *alle* elf bevroegde thema's wat terrein verliest tegenover 2023. De algehele achteruitgang van de partij met het verlies van Conner Rousseau (zie elders, laatste sectie) vertaalt zich ook in wat schade op haar eigenaarschap van thema's.
- In Vlaanderen zijn er, onder de elf thema's die we bevroegen, zeven thema's die stabiele (of tenminste stevige) eigendom zijn van partijen: migratie (VB), criminaliteit (VB), klimaat (Groen), energie (Groen), sociale zekerheid (Vooruit), staatshervorming (N-VA), economie (Open Vld). Voor pensioenen (Vooruit), werkgelegenheid (Vooruit), mobiliteit (Groen) en Internationale veiligheid (Vlaams Belang) is er technisch gezien wel een *marktleider*, maar niet echt een *eigenaar*.
- De CD&V (en de PVDA) is de enige partij zonder duidelijk eigenaarschap op de thema's die wij bevroegen. Er is daarin ook nauwelijks verschil tussen 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024.
- N-VA heeft alleen staatshervorming als *home turf*, maar scoort op vele thema's' tweede of derde (energie, internationale veiligheid, mobiliteit, werkgelegenheid, economie, en migratie). Dus de partij heeft wel degelijk een thematisch gezicht of veel gezichten.

8. Cordon sanitaire

Wordt het cordon sanitaire doorbroken?

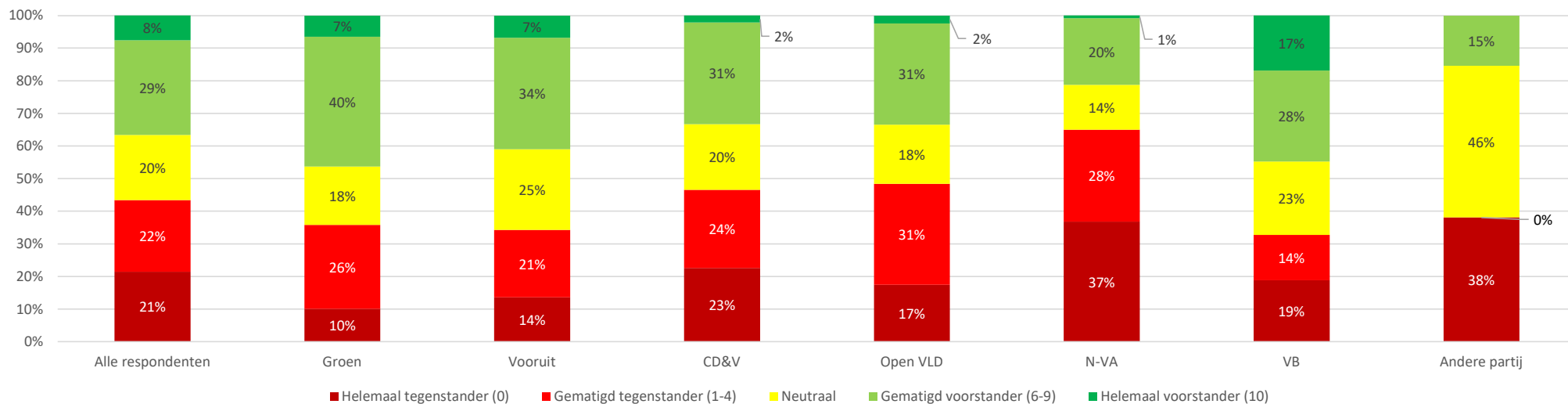
- In Vlaanderen bestaat er een zogenaamd cordon sanitaire rond het Vlaams Belang. Alle andere partijen, behalve de N-VA, hebben formeel verklaard dat ze omwille van principiële redenen nooit een coalitie zullen vormen met het Vlaams Belang.
- Sommigen zeggen dat het cordon sanitaire het Vlaamse Belang electoraal in de kaart speelt, omdat vele kiezers er niet van moeten hebben.
- Ook omdat bij de verkiezingen van 2024 het cordon zonder twijfel weer voorwerp wordt van vele debatten—stel je voor dat Vlaams Belang en N-VA samen sterk genoeg zouden zijn voor een meerderheidsregering in Vlaanderen—stelden we er in DS2024 twee nieuwe vragen over. Het gaat zowel om een vraag over Vlaams Belang maar ook om een vraag over PVDA.
- In DS2023 stelden we al eerder vragen over het cordon sanitaire tegen deze twee partijen. Toen vroegen we of de respondenten voor- of tegenstander waren van een cordon sanitaire, en of ze vonden dat de twee partijen in een regering moesten stappen. Globaal was een kleine meerderheid tegenstander van een cordon sanitaire tegen het Vlaams Belang (gemiddelde score 4,4 op 0-10 schaal), met grote verschillen over electoraten. Een veel grotere meerderheid was tegen een cordon sanitaire tegen PVDA.
- In DS2024 maken we het concreter. We vragen respondenten of ze vinden dat *de partij waarop ze nu zouden stemmen* al dan niet met Vlaams Belang/PVDA in een coalitie moet stappen. Onze vraag is concreter, volgens ons relevanter, en gaat over wat de eigen partij moet doen.
- *U gaf aan op [Huidige Stemkeuze] te stemmen als het nu verkiezingen zouden zijn. Bent u er tegenstander of voorstander van dat [Huidige Stemkeuze] in een regering met het Vlaams Belang/PVDA zou stappen? (0=helemaal tegenstander; 10 helemaal voorstander).*

Moet eigen partij coalitie aangaan met Vlaams Belang?

- Noteer dat we de kiezers van Vlaams Belang uiteraard niet meenemen in deze analyse. Die zijn natuurlijk voorstander dat hun partij mee mag regeren.
- Globaal zijn er minder Vlaamse kiezers (nogmaals: dus *buiten* de VB-kiezers) die vinden dat hun partij wél met het Vlaams Belang moet regeren (24%+28%) dan er kiezers zijn die daar wel voorstander van zijn (5%+29%). De meeste niet-VB-kiezers vinden dus dat hun partij *niet* met het VB moet regeren. Noteer dat dit dus een *andere* uitkomst is dan in DS2023. Toen vonden we dat de meeste kiezers tegen het CS waren, zij het slechts lichtjes (en toen werden de VB-kiezers wél meegerekend). Maar als het concreet wordt en over de eigen partij gaat, dan zien we toch meer voorstanders van het CS. Vlamingen zijn tegen 'het principe' van een CS, maar de meesten willen *niet* dat hun eigen partij het doorbreekt en met Vlaams Belang in zee gaat.
- De verschillen tussen partijen zijn heel groot, het is een thema dat de electoraten duidelijk verdeelt. Ook de electoraten zelf zijn opvallend verdeeld. Zo zijn er zelfs bij de linkse partijen toch substantiële groepen van kiezers die vinden dat hun partij *wel* met het VB in zee moet gaan.
- De veruit grootste voorstanders van een coalitie met VB vinden we bij N-VA. 53% van de N-VA kiezers wil het, 19% weet het niet en 29% is er tegen. Maar dus ook N-VA is intern verdeeld, de tegenstanders van samen met het VB regeren, vormen toch zowat één derde van de N-VA-kiezers.
- N-VA springt er echt uit, maar voor de rest volgt de verdeling van tegen- en voorstanders een duidelijke links-rechts-structuur. Er zijn twee uitzonderingen, CD&V-ers zijn meer voor het samenwerken van hun partij met VB dan Open-Vld-ers. En, PVDA-kiezers zijn, ondanks het feit dat ze voor een radicaal-linkse partij stemmen, meer voorstander van het regeren samen met de radicaal-rechtse VB dan de meer gematigde linkse electoraten van Groen en Vooruit.

Moet de eigen partij een coalitie aangaan met PVDA?

- Noteer dat we de kiezers van PVDA uiteraard niet meenemen in deze analyse. Die zijn natuurlijk voorstander dat hun partij mee mag regeren.
- Er is globaal meer steun voor het aangaan van een coalitie met PVDA dan met Vlaams Belang, maar er is ook meer twijfel (de gele balken zijn groter). Onder degenen die zich uitspreken, zijn er meer die niet willen dat hun partij met PVDA regeert dan dat er zijn die wel willen dat dat gebeurt.
- In geen enkel electoraat is er een meerderheid die wel met PVDA wil regeren, zelfs niet bij de twee andere linkse partijen Groen (47% steun) en Vooruit (41% steun). We zien bij die twee linkse electoraten verder ook heel wat twijfel (gele balken). Zoals de N-VA bij het eventueel samen regeren met VB op interne tegenstand zal botsen, zo zien we hetzelfde aan de linkerzijde bij Groen en Vooruit.
- Verder zien we dat rechtse electoraten meer tegen regeren met PVDA zijn dan linkse electoraten, volledig volgens de verwachting.
- Maar er is één grote uitzondering op deze regel, en dat zijn de VB-kiezers. Die vinden bijna evenveel dan Groen-kiezers (45% steun) dat hun partij wél met PVDA in zee moet gaan. Van alle partijen zijn VB-kiezers zelfs het minst tegenstanders (33%) van regeren met PVDA.
- Dat is toch een merkwaardige paradox, die we eigenlijk ook op de vorige slide over regeren met het Vlaams Belang zagen. De twee radicale electoraten zien er weinig graten in dat hun partij met de andere radicale partij aan de hele andere kant van het politieke spectrum zou regeren. Bij de radicale electoraten is er dus wederzijds begrip.

12. Stemmotieven

Stemmotieven

- Op de voorgaande slides probeerden we na te gaan omwille van welke ‘objectieve’ redenen kiezers voor een bepaalde partij stemmen. We vergeleken de kenmerken van kiezers en gingen er van uit dat die kenmerken een verklaring bieden voor het stemmen voor deze of gene partij. Maar die analyses geven ons maar een partieel inzicht in de eigenlijke motieven die kiezers hebben voor hun stemgedrag.
- Daarom presenteren we nu een analyse van de ‘subjectieve’ redenen voor de stemvoorkeur. Respondenten die een partij selecteerden, kregen de vraag: *U gaf aan voor [partij X] te zullen stemmen. Mensen hebben vaak veel verschillende redenen om een bepaalde stemkeuze te maken. Kunt u in uw eigen woorden uitleggen waarom u voor deze partij zou kiezen?* (noteer dat ook blanco/ongeldig stemmers en mensen die niet zouden gaan stemmen een gelijkaardige vraag kregen).
- De open antwoorden van de respondenten werden dan één voor één nagelezen en zorgvuldig in categorieën ingedeeld (codeerschema op basis van het doctoraat van Jonas Lefevere). Elk antwoord kreeg maximaal 3 stemmotieven toegewezen (bij slechts 6% van de respondenten werden drie stemmotieven gecodeerd, wat aangeeft dat voor het overgrote deel van de respondenten drie motieven (meer dan) afdoende is om hun antwoord te coderen).
- De volgende slide bevat meer uitleg over het gebruikte classificatieschema en op de daaropvolgende slide zijn de motieven die door een bepaald electoraat meer dan 5% meer frequent worden aangehaald dan door het gemiddelde electoraat in het groen aangeduid.

1. Gewoonte	Deze categorie omvat antwoorden die verwijzen naar stemmen uit gewoonte (bvb. "ik stem altijd op deze partij", "gewoonte", "uit gewoonte").
2. Aanbeveling	Deze categorie omvat antwoorden die verwijzen naar aanbevelingen van andere, vooral familie en vrienden (bvb. "ik ben opgegroeid in een Katholiek nest", "mijn ouders stemmen zo", "op aanraden van vrienden", "ik volg mijn man daarin"), maar ook verenigingen (bvb. "ik zit bij ABVV") voor zover het geen partij betreft.
3. Ideologie en waarden	Deze categorie omvat antwoorden die verwijzen naar de ideologie en/of algemene waarden van de partij, alsook algemene verwijzingen naar de standpunten van de partij (bvb. "ik ben het eens met het programma").
4. Thema's	Deze categorie omvat antwoorden die verwijzen naar specifieke beleidsthema's als reden om voor de partij te stemmen (bvb. migratie, onderwijs, gezondheidszorg, staatshervorming, ...)
5. Regering en oppositie	Deze categorie omvat verwijzingen naar de regering die het goed / slecht doet, willen dat de partij in de toekomstige regering komt, dat de partij goede oppositie voert (zweeppartij), dat er iemand anders aan de macht moet komen.
6. Belangenverdediging	Deze categorie omvat verwijzingen naar het feit dat de partij de belangen van groepen in de maatschappij verdedigt. Dit omvat economische groepen (bvb. "partij voor de werkende mens", "verdedigt de middenklasse", "voor de arme mensen"), etnische groepen (bvb. "eigen volk eerst"), geografische groepen (bvb. "voor de Vlamingen", "het beste voor alle Belgen") of andere algemene verwijzingen naar het belang van de bevolking (bvb. "beste voor het volk", "daar heeft de bevolking het meeste baat bij").
7. Politici	Deze categorie bevat zowel verwijzingen naar specifieke politici (bvb. "Conner Rousseau", "de premier", "de voorzitter van de partij"), als meer algemene verwijzingen (bvb. "ze hebben de beste politici").
8. Partij	Deze categorie bevat verwijzingen naar partij-gerelateerde zaken die tot een stem leiden, en omvat partij-identificatie ("Ik ben een liberaal in hart en nieren"), het partij-imago ("frisse, jonge partij", "de beste partij"), dienstverlening (bvb. "de partij heeft mij geholpen"), lidmaatschap ("ik ben lid van de partij"), en prestaties van de partij (bvb. "de partij doet wat ze zegt").
9. Andere partijen slecht	Deze categorie bevat negatieve verwijzingen naar andere partijen: de andere partijen werken de partij tegen (bvb. "de partij krijgt veel tegenkanting van de anderen"), teleurstelling in andere partij(en) (bvb. "Groen is te extreem"), of een keuze door eliminatie (bvb. "beste van de slechtste").
10. Apolitiek	Deze categorie bevat verwijzingen naar een desinteresse in politiek (bvb. "ik ben niet met politiek bezig, dus ik doe maar wat").
11. Anti-politiek	Deze categorie bevat verwijzingen naar een afkeer van politiek, en omvat kritiek op: <ul style="list-style-type: none"> - Partijen en politici: alle partijen zijn slecht, alle politici zijn slecht. Merk op dat kritiek op een specifieke partij, of op andere partijen, onder 'Andere partijen slecht' wordt gecodeerd. - Representatie: respondent voelt zich niet vertegenwoordigd, verwijzingen naar cordon sanitaire, er wordt niet naar de stem van het volk geluisterd. - Politiek eigenbelang: partijen en politici werken enkel om zichzelf te verrijken, zakkenvullers. - Zinloos: stemmen is zinloos, ze doen toch hun zin, ... - Protest: proteststem, stem uit protest.
12. Andere of niet codeerbaar	Deze restcategorie omvat respondenten die een ander / oncodeerbaar stemmotief opgaven ("goede wijn behoeft geen krans", "Evenwicht", "ouderdom", "apekool en larie", "bij blanco gaat mijn stem verloren").
13. Geen	De restcategorie bevat respondenten die geen stemmotief opgaven (bvb. "geen idee", "zeg ik liever niet")

Stemmotief	Alle respondenten 2024	Kiezers van PVDA	Kiezers van Groen	Kiezers van Vooruit	Kiezers van CD&V	Kiezers van Open Vld	Kiezers van N-VA	Kiezers van VB	Blanco of ongeldig	Ik zou niet gaan stemmen
Ideologie en waarden	19%	26%	24%	37%	40%	30%	24%	9%	0%	0%
Thema's	18%	18%	51%	16%	5%	13%	20%	30%	3%	0%
Partij	13%	19%	20%	16%	19%	20%	26%	6%	0%	0%
Belangenverdediging	12%	24%	1%	22%	9%	9%	10%	20%	0%	0%
Anti-politiek	10%	4%	0%	0%	0%	0%	2%	14%	68%	69%
Regering en oppositie	9%	6%	0%	0%	6%	7%	10%	25%	0%	0%
Politici	6%	3%	3%	6%	6%	14%	19%	1%	0%	0%
Andere partijen slecht	6%	16%	6%	5%	4%	6%	8%	9%	2%	0%
Geen	4%	5%	7%	5%	4%	11%	4%	4%	4%	0%
Gewoonte	4%	0%	2%	7%	19%	10%	2%	1%	0%	2%
Apolitiek	2%	0%	0%	1%	0%	2%	1%	0%	21%	15%
Aanbeveling	4%	1%	3%	9%	14%	7%	2%	1%	0%	0%
Andere	3%	2%	1%	2%	4%	3%	1%	3%	3%	16%

Stemmotief	Vershil 2024-2023	Kiezers van PVDA	Kiezers van Groen	Kiezers van Vooruit	Kiezers van CD&V	Kiezers van Open Vld	Kiezers van N-VA	Kiezers van VB	Blanco of ongeldig	Ik zou niet gaan stemmen
Ideologie en waarden	-1%	3%	5%	6%	10%	2%	-5%	-1%	0%	0%
Thema's	0%	0%	-9%	5%	0%	4%	6%	3%	1%	-2%
Partij	-4%	0%	6%	2%	-4%	-4%	-5%	-5%	0%	0%
Belangenverdediging	-4%	1%	0%	-4%	-1%	-1%	0%	-8%	0%	-1%
Anti-politiek	-2%	-4%	-1%	0%	-1%	-2%	1%	8%	-10%	-10%
Regering en oppositie	1%	0%	-3%	-1%	-2%	4%	5%	5%	-2%	-2%
Politici	-1%	-2%	2%	-7%	-1%	5%	3%	0%	0%	0%
Andere partijen slecht	1%	2%	5%	1%	3%	1%	2%	-1%	2%	-1%
Geen	-1%	-3%	0%	-2%	0%	3%	0%	0%	-2%	-2%
Gewoonte	0%	0%	2%	4%	-2%	-6%	1%	0%	0%	2%
Apolitiek	0%	-1%	-2%	-1%	-1%	1%	1%	0%	-5%	3%
Aanbeveling	1%	1%	2%	6%	2%	1%	1%	1%	0%	0%
Andere	1%	-2%	-4%	1%	3%	2%	-1%	2%	3%	9%

Sterk verschillende motieven

- In het algemeen wijzen kiezers anno 2024 het meest naar de ideologie en de waarden van hun partij (19%). Ze claimen dus omwille van inhoudelijke redenen te stemmen. Voor minstens een gedeelte kan dit ook een indicatie zijn van 'gewenst' antwoordgedrag: kiezers zeggen uiteraard graag dat ze 'inhoudelijk' stemmen. Nog een inhoudelijk motief dat frequent genoemd wordt, zijn de specifieke beleidsthema's en dus de partijstandpunten waar de kiezers naar verwijzen (18%). De liefde voor of identificatie met partij (13%) en politici (6%), wat niet direct inhoudelijk is maar eerder nestgevoel en identificatie, speelt ook een rol. Heel wat kiezers zeggen ook dat ze voor partijen stemmen die hun belangen verdedigen (12%), wat je ook een beleidsinhoudelijke stem zou kunnen noemen. Verwijzingen naar regering en oppositie (9%): dat kan gaan over vinden dat de regering het goed of slecht doet, maar ook willen dat er iemand anders aan zet komt (vb. Vlaams Belang in de regering). Anti-politiek scoort ook hoog (10%), samen met 'andere partijen slecht' (6%) zegt toch bijna één zesde van de kiezers dat ze omwille van negatieve redenen stemmen. De twee 'socialisatie'-motieven, gewoonte (4%) en aanbevelingen (4%), zitten laag.
- Als een motief genoemd door een electoraat minstens 5% boven het gemiddelde scoort, werd het in groen gezet. Deze 'oververtegenwoordigde' motieven duiden we op de volgende slides aan de hand van enkele letterlijke antwoorden op de stemmotieven vragen. Op de slides daarachter presenteren we ook word clouds van de motieven van alle electoraten, om een idee te geven van de exacte woorden die er gebruikt werden.
- De voorgaanden slide bevat de evolutie van de stemmotieven per partij tussen 2023 en 2024; de verschillen zijn relatief klein. Motieven die minder belangrijk werden staan in het rood, motieven die belangrijker werden in het groen. Over het algemeen is er veel stabiliteit. Groen-kiezers stemmen in 2024 naar eigen zeggen minder omwille van thema's en meer omwille van de partij. Vooruit-kiezers stemmen minder omwille van politici (is dat het effect van het verdwijnen van Rousseau?) en meer omwille van ideologie & waarden en omwille van een aanbeveling. CD&V-kiezers duiden in 2024 heel wat meer ideologie & waarden aan. Open-Vld-kiezers zeggen minder uit gewoonte te stemmen voor die partij. N-VA-kiezers schuiven meer naar thema's als verantwoording van hun stem. VB-kiezers refereren minder aan belangenverdediging maar verwijzen meer naar anti-politieke motieven.

Quotes Vlaams Belang, blanco en niet-kiezers

- Bij Vlaams-Belang-kiezers vallen de vaakst vermelde motieven uiteen in twee grote groepen: enerzijds het thema migratie, en daaraan gerelateerd de belangenverdediging van het eigen volk (*"Vlamingen eerst.", "Omdat zij eerlijk zijn en willen zorgen voor hun eigen volk. De bedelaars hier helpen ipv. aan ieder land geld te geven, maar ons eigen volk te laten verkommeren", "VB staat voor het behoud van de eigen cultuur en eigenheid. Bovendien is de partij tegen het uitsluiten van eigen mensen en het "ander volk eerst - beleid" van België en de EU.", "Eigen volk eerst illegalen buiten", "Dat is een partij die voor het eigen volk wil opkomen", "te veel vreemdelingen"*). Anderzijds is dit het enige electoraat dat bovengemiddeld verwijst naar regering en oppositie: het gaat hier om verwijzingen naar verandering, de partij een kans geven (*"Deze partij heeft nog nooit in een regering gezeten, en het is tijd om dat cordon af te schaffen en ze ook een kans te geven. Slechter dan de huidige regering kunnen ze het al niet doen", "Volgens mij gaan zij dingen veranderen", "Ze moeten eens de kans krijgen om mee te regeren", "Ze hebben nog nooit de kans gekregen om te regeren. Misschien doen ze het wel redelijk goed zonder de bluf die ze nu verkondigen."*). In de Excel van De Stemming zitten alle letterlijke motieven voor het stemmen op Vlaams Belang.
- Bij de blanco- en niet-kiezers domineren, niet onverwacht, apolitieke en antipolitieke motieven. Een selectie: *"verandert toch niks", "Ik geloof de politiek niet", "het zijn allemaal zakkenvullers", "Als je nu stemt of niet haalt toch niets uit, want de politiek is een corrupte bende.", "De partijen moeten dringend minder rijk worden.", "Proteststem. Politiek is corrupt. Zakkenvullers", "Alle partijen zijn juist hetzelfde pot nat", "hecht geen geloof aan huidige politieke partijen, zagezegde inspraak word genegeerd", "Het heeft toch geen zin, democratie is onbestaand."*

Quotes CD&V, Open Vld en N-VA

- CD&V steunt op ideologie en waarden (*“Omdat zij dichtst aansluiten bij de waarden die voor mij belangrijk zijn.”*, *“Hun partijprogramma sluit het meest aan bij mijn waarden en normen.”*), op verwijzingen naar hoe kiezers de partij zien (*“redelijk”, “betrouwbaar”, “eerlijk en oprecht”*) en dan, opvallend, van alle partijen het meest op gewoonte en aanbeveling (*“Gewoonte”, “Traditioneel kies ik voor een partij uit het centrum.”*, *“Familietraditie”, “Traditie”*).
- Ook bij Open Vld is wordt vaak verwezen naar de algemene ideologie en waarden (*“Ze zijn liberaal en sociaal”, “Gematigd liberaal”*), partij-gerelateerde motieven (*“Betrouwbaar”, “ik vind dat deze partij al hun beloften nakomt”*), alsook gewoonte (*“uit familietraditie”, “gewoonte”, “trouw aan deze partij”*). In vergelijking met vorig jaar wordt er vaker naar politici verwezen, met name De Croo (*“Premier”, “De betrouwbaarste partij. De Croo deed het zo goed mogelijk.”*)
- Ook de N-VA haalt zijn stemmen door ideologie en waarden (*“Vlaams”, “ik geloof in de Vlaamse ideologie”, “partijprogramma past best bij mijn instelling”, “altijd al gestemd voor een Vlaamse partij”, “De enige Vlaamse partij die echt voor alle Vlamingen opkomt”*) en de partij (*“ik vind dit een hele goede partij”, “Omdat ik deze partij het beste vind”, “Voor mij de eerlijkste partij. BDW komt eerlijk over.”*). Maar dan volgen politici als uitschieter, vooral Bart De Wever (*“ze hebben de beste leider”, “Zolang Bart De Wever aan het roer staat stem ik NVA”*), maar ook algemene verwijzingen (*“Ik denk dat het de partij is met de meest bekwame politiekers”*). In de Excel van De Stemming zitten alle letterlijke motieven voor het stemmen op N-VA.

Quotes PVDA, Groen en Vooruit

- PVDA-kiezers wijzen bovenmatig naar belangenverdediging (*“Ze zijn voor de arbeiders en bediendes”, “Zij komen op voor de kwetsbaren”*), en naar de andere partijen die slecht zijn (*“de andere partijen streven alleen naar macht en geld”, “Voorlopig nog een van de zuiverste partijen.”, “Helaas door exclusie van intussen zelfs al Vooruit.”, “Is een partij die aan de gewone mensen denkt en voor hun opkomt en die niet al die privileges wilt die de andere politici wel hebben op kosten van ons”*).
- Groen-kiezers zijn heel duidelijk in hun antwoorden: het zijn bijna volledig thematische kiezers, met name milieu en klimaat (*“milieu en klimaat”, “Klimaat duh”, “Aandacht voor klimaat”, “Het milieu thema en het sociale programma”*). Andere motieven die ze bovengemiddeld vermelden zijn ideologie en waarden (*“Het partijprogramma sluit het meest aan bij mijn interesses”*), en verwijzingen naar de partij zelf (*“Groen lijkt mij op een goede partij om op te stemmen”*).
- Vooruit-kiezers kijken op drie motieven af: ideologie en waarden (*“Progressief”, “Ik voel me het meest verbonden bij socialistische standpunten”, “sociaal engagement”*), belangenverdediging, met een divers scala aan groepen die worden vermeld (*“Staan er voor de gewone burger.”, “Partij van de burger”, “Deze partij heeft de beste standpunten voor jong volwassenen en gezinnen met kinderen”*) en aanbevelingen (*“Van thuis uit meegekregen”, “Afkomstig uit een rood nest”, “Altijd op deze partij gestemd van thuis uit meegekregen”*). Opvallend is dat, in vergelijking met vorig jaar, politici niet meer vaak vermeld worden: het wegvallen van Rousseau heeft daar ongetwijfeld mee te maken.

Motieven van PVDA-kiezers

Motieven van Groen-kiezers

Motieven van Vooruit-kiezers

Motieven van CD&V-kiezers

Motieven van Open Vld-kiezers

Motieven van N-VA-kiezers

Motieven van VB-kiezers

13. Belangrijkste/opvallende resultaten

Te onthouden van DS2024 (1)

- De drie belangrijkste vaststellingen lijken te zijn:
  1. Het *politieke ongenoegen* neemt na de daling in 2023 niet verder toe, maar stabiliseert zich op zeer laag niveau. De afkeer van politici en partijen is groot.
  2. De bezorgdheid over materiële verarming en *inkomensverlies* is geminderd. Ten opzichte van 2023 zien we in 2024 een duidelijke verbetering in hoe mensen naar hun eigen situatie en die van het land kijken. Dus de economische sterren staan minder in het rood dan vorig jaar.
  3. Bij de belangrijkste politieke thema's zien we dat *migratie* zijn opmars verder zet, het verstoort economie (eigenlijk koopkracht) van zijn troon. Nog nooit peilden we migratie zo hoog.
    - Wellicht is migratie op dit moment onderliggend het thema dat mensen het meest belangrijk vinden. Tijdelijke crisissen of extreme gebeurtenissen (corona, Oekraïne...) trekken mensen tijdelijk weg van dat thema, maar als er terug wordt gekeerd naar de normaliteit neemt migratie zijn top-positie terug in.
    - Dat alles heeft wellicht ook te maken met de positie van het Vlaams Belang als grootste partij van Vlaanderen (alvast in de peilingen). Het succes van het Vlaams Belang is niet alleen veroorzaakt *door* migratie, dat succes en de communicatie van de partij zelf zorgt er voor dat migratie ook hoog op de agenda blijft. Mensen die een partij steunen gaan die ook volgen en worden beïnvloed door de partij.
- In 2023 spraken we over de 'perfecte storm' voor de regeringspartijen, is dat in 2024 anders? Dat de economische percepties beter zijn, is zeker een opsteker. Maar dat er verbetering in zit, betekent niet dat het economisch plots goed weer is. Het politieke ongenoegen staat pal en, vooral, migratie zet zijn opgang als thema verder (zie ook criminaliteit).
- Er is nog een paar maanden tot de verkiezingen en de hele campagne moet nog komen (10% van de respondenten zegt dat ze écht nog niet weten op wie ze zullen stemmen), maar het is duidelijk dat de twee radicale partijen (PVDA en Vlaams Belang) momenteel op winst staan, en dat de twee centumpartijen (CD&V en Open Vld) wellicht klappen zullen krijgen.
- PVDA wordt wellicht een kracht om mee rekening te houden na de verkiezingen. Ze groeit langzaam maar gestaag verder. We krijgen ook in Vlaanderen dus een radicaal-linkse partij van betekenis.
- Vooral Open Vld zit nu in de hoek waar de klappen vallen; er is geen ervaring tegenover 2023 en haar blijvende kiezers zijn bovendien helemaal niet zo zeker van hun stem. Het palmares van Vivaldi en De Croo lijkt essentieel om de terugval te stoppen. CD&V heeft zich blijkbaar wat uit de grootste gevarenzone kunnen hijsen.
- Vorig jaar besloten we dat Vooruit onder Conner Rousseau langzaam tot een grote speler aan het uitgroeien was, een pendant van N-VA aan de rechterzijde. Die evolutie is in 2024 abrupt gestopt. Hoewel het verlies nog niet significant is, is de tendens duidelijke gekeerd. Rousseau wordt uit de populariteitspoll weggeveegd en de partij verliest schijnbaar ook issue ownership. Vooruit blijft het nog steeds veel beter doen dan in 2019, maar de onstoppable groei lijkt voorbij.
- In de strijd om het marktleiderschap in Vlaanderen trekt Vlaams Belang aan het langste eind, ten nadele van N-VA. VB heeft zeer trouwe en ook zeer zekere kiezers, dus de kans dat er daar nog grote delen van vertrekken lijkt klein. Als er één partij daarin kan slagen is het toch N-VA, en het lijkt er op dat er wat meer kans is op een transfer terug van VB naar N-VA dan omgekeerd. Het belang van migratie of van economische besognes zal die kwestie beslechten.
- Groen zit onder de 10% maar daalt in 2024 niet verder. We zien dat het recente verlies van Vooruit niet direct tot een groei van Groen leidt. Waar er een tijd geleden werd gesteld dat Groen misschien de kiesdrempel niet zou halen, dan ziet het er in DS2024 naar uit dat dat wel het geval zal zijn (maar misschien niet in alle provincies).

DISCLAIMER: helemaal op het einde willen we graag toch tot voorzichtigheid oproepen vooral wat betreft het gebruik en de interpretatie van de kiesintenties en het gebruik daarvan om de uitslag van 2024 te voorspellen. De reden is dat de verkiezingen van 2019 al vier jaar achter de rug zijn: daardoor wordt de herweging die we doen steeds meer suboptimaal. Steeds meer kiezers weten niet meer voor wie ze in 2019 stemden of herinneren het zich fout. Bovendien, en belangrijker, er komen elk jaar nieuwe jonge kiezers bij die de vorige keer nog niet mochten stemmen; van die laatsten hebben we geen 'vorig stemgedrag' en dus kunnen we er ook niet naar herwegen. Daarbij komt nog dat in 2024 ook 16-17-jarigen zullen mogen stemmen voor de EU-verkiezingen, en die zitten al helemaal niet in ons onderzoek, laat staan dat we er voor zouden kunnen herwegen. Tot slot, wijst onderzoek ook uit dat de voorspellende waarde van peilingen beperkt is (<https://www.universiteitleiden.nl/en/research/research-output/social-and-behavioural-sciences/van-der-meer-janssen-louwerse-the-predictive-value-of-polls-in-a-fragmented-multi-party-system>).

Waar komt succes van Vlaams Belang vandaan? Poging tot verklaring op basis van data (*De Stemming*) en speculatie

UPDATE

Succes van populistisch, radicaal-rechts is géén Vlaams fenomeen (Frankrijk, Nederland, Duitsland, Italië... alleen UK niet). De oorzaken van het succes zijn zowel (a) fundamenteel (gelden dus ook in andere landen), (b) hebben te maken met de strategie van de partij zelf, en (c) met de specifieke Vlaamse context die de partij extra-opportunities geeft.

a) Fundamentele oorzaken

1. Belang van migratie en sterk ownership daarvan door VB (*De Stemming*). Als velen geven om een thema, dan wint de eigenaar ervan. Sommigen (linksen) zeggen dat sociaal-economische ongelijkheid en ongerustheid de driver is van het belang dat mensen hechten aan migratie, en dat migratie slechts het symbool is waarop dat dieper economisch ongenoegen zich hecht; maar dat doet niets af aan het feit dat migratie zeer sterk samenhangt met een VB-stem. Door migratie stemmen VB-kiezers vóór iets, met name een strenger migratiebeleid. Naast migratie zijn er ook andere thema's die daar mee samenhangen, het gaat dus niet alleen om migratie maar ook om de conservatieve positie van de partij op de sociaal-culturele breuklijn (zie ook: criminaliteit, gender, klimaat, globalisering).
2. Onderliggend, diep politiek ongenoegen bij vele burgers (*De Stemming*). Kiezers zijn boos op 'de politiek' (en zeker op 'de politici') en willen dat ongenoegen laten blijken en de *bastards* straffen. VB heeft dat ongenoegen bijzonder goed gecapteerd, dat blijkt duidelijk uit *De Stemming* (en wisten we al). Door politieke ongenoegen stemmen de VB-kiezers tegelijkertijd tégen iets, met name de verdorven politieke elites.

b) Partijstrategie van VB

1. Zeer consistente communicatie (speculatie): focus quasi alleen op die twee dingen, met name migratie en politiek ongenoegen (via populisme: elites luisteren niet naar het volk). Vele andere thema's worden consistent in deze twee kernthema's geframed.
2. Inzetten op sociale media onder meer door zeer hoge advertentie-uitgaven (speculatie): daardoor is er minder afhankelijkheid van traditionele media als gate keeper om kiezers te bereiken. Zo wordt migratie voor een stuk door de partij zelf gemaakt als thema.

c) Specifieke Vlaamse-oorzaken

1. Onder meer door het cordon sanitaire worden VB-kiezers gestigmatiseerd, dat maakt ze bijzonder trouw aan hun partij (*De Stemming*).
2. Er is een enorm groot stemmenreservoir dat al in grote mate ooit voor VB stemde, en dat is N-VA. Die partij was de hoop op de *Kracht van Verandering* maar heeft niet (voldoende) de verwachte verandering gebracht (*De Stemming*).
3. Door de grootte van de partij zelf (o.m. in peilingen) wordt ze meer aantrekkelijk en krijg je een soort van vliegwieleffect.
  - Zowel voor de kiezers die vooral hun middelvinger willen uitsteken naar het establishment (proteststem) als voor de kiezers die wél hopen dat de partij inhoudelijk verandering kan brengen (zeker als er twijfels zijn of het CS zal blijven bestaan), is een grote partij aantrekkelijker om op te stemmen (speculatie).
  - Het succes van de PVV van Geert Wilders in Nederland versterkt de idee dat het deze keer wél eens raak zou kunnen zijn en dat een stem voor VB niet verloren is (speculatie).
4. Daarenboven is er de typische Belgische context waarbij er een bijkomende out-group en vijand is, namelijk de Franstaligen (speculatie).